THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער ושורנאל
THE HEBREW JOURNAL
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario

איז די פעדעראלע רעגיערונג גרייט צו העלפען ארבייטסלאזיגקייט?

און פרעמיער קינג האט געדעדט. אבער קיין נייעס האט ער קיינעם ניט געזאגט. א גרויסע דעלעגאציע פון דעם טריידס און לייבאר קאנגרעס, האט זיך צו אים געווענדעט און פארלאנגט פון אים, אז די פעדעראלע רעגירונג זאל צולייגען א האנט, און העלפען די גוואלדיג גרויסע ארבייטסלאזיגקייט וואס הערשט היינט צרטאג ביי אונז אין לאנד.

געוויס וואלט אזא הילף, מצד דער פעדעראלער רעגיערונג געווען איצט זעהר און זעהר ווינשענסווערט. אבער פון דעם ענטפער וואס דער פרעמיער האט געגעבען, איז צו זעהן, אז זי האט נאך ניט בדעה צו טאן עפעס ממשות'דיגס אויף דעם דאזיגען געביעט. פרעמיער קינג'ס ענטפער האט געלייזטעט אז אויב אלע קאנאדער פראווינצען וועלען זיך ווענדען צו דער פעדעראלער רעגיערונג און וועלען פארלאנגען איר הילף פאר די ארבייטסלאזע, וועט זי דאמאלסט זיין גרייט "צו באגעגענען דעם פארלאנג פון די פראווינצען".

פון דעם איז, אלזא, צו זעהן, אז כל־זמן די פראווינציעלע רעגיערונגען וועלען זיך ניט ווענדען נאך הילף צו דער פעדעראלער רעגיערונג, וועט די לעצטע גארניט טאן. אבער צי קאן מען דערווארטען פון די פראווינציעלע רעגיערונגען אז זיי זאלען זיך ווענדען צו דער פעדעראלער רעגיערונג?

ניין! יעדענפאלס אזוי לאנג וועלען זיי ניט קומען נאך הילף קיין אמאוואו. ביז עס וועט ניט ווערען" דרינגענד נויטיג..." ביז די ארבייטסלאזיגקייט־פראגע וועט שוין דערגרייכען איר העכסטע שטופע פון פיין און ליידען.

און דערווייל וועלען די צענדליגער טויזענטער ארבייטסלאזע איבער'ן גאנצען לאנד, מוזען זיצען געדולדיג און וואַרטען. ביז די נשמה וועט אויסגעהויכט ווערען.

אז היינטיגס יאר, איז די ארבייטסלאזיגקייט אין קאנאדע גרעסער ווי ווען עס איז פריעד — דאס גיבען צו אפילו די רעגיערונגס־באמטע, בלויז די סטאטיסטיק איז דערמיט ניט מסכים. די אפיציעלע סטאטיסטיק וויל ניט אנדערש האבען, ווי נאר, אז דאס לעצטע יאר איז געווען דאס בעסטע אויפ'ן ארבייטס־געביעט. איז דאך די פראגע, ווי קומט אזא געגענזאץ? איז דער ענטפער: סטאטיסטיק...

סטאטיסטיק האט אין זיך א טבע, אז עס לאזט זיך בויגען, שלייפען און ענדערען ווי אזוי מען וויל. און ווי אזוי עס לויגט זיך בעסער, אם דאס איז די מעלה אדער דער חסרון מיט סטאטיסטיק. דערפאר אבער, קאנען פאקטען — האר־מע. אויגען־רייסענדע פאקטען ניט געענדערט ווערען אזוי לייכט. און אזוי שנעל ווי די סטאטיסטיק. די פאקטען צייגען, אז קאנאדע ליידט היינטיגס יאר פון א סך א גרעסערער ארבייטסלאזיגקייט ווי ווען עס איז פריער.

די פעדעראלע רעגיערונג וואלט געקאנט א סך פארלייכטערען דעם דאזיגען צושטאנד, ווען זי וואלט ניט געשטאנען אן א זיים. די פראווינציעלע רעגיערונגען האבען זיך ארויסגעוויזען צו זיין צו שוואך צו קאנען זיך ספראווען מיט דעם דאזיגען הארבען פראבלעם. אבער זיי וועלען פונדעסטוועגען ניט קומען אזוי שנעל צו דער פעדעראלער רעגיערונג און פארלאנגען איר מיטהילף.

פרעמיער קינג'ס ענטפער צו דער דעלעגאציע פון דעם טריידס און לייבאר קאנגרעס, איז דאריבער פון גאנץ קלייגער באדייטונג. די ארבייטס־לאזע קאנען דערווארטען גאנץ וועניג הילף אין זייער שווערער, אומגליק־ליכער לאגע, אין וועלכער דער שיקזאל האט זיי אריינגעשליידערט.

ווען עס פעלט אחדות

דארט וואו עס פעלט אחדות, קאן אויך קיין ממשות'דיגעס ניט דערגרייכט ווערען. און עס איז דאך איינע פון די גרעסטע אידישע טראגעדיעס, אם דער דאזיגער פאקט. עס איז די אידישע טראגעדיע פונ'ם „גראבען־פינגער־פאליטיק". וואס ווערט געשפיעלט אין אלע וויכטיגע אידישע אנגעלעגענהייטען. עס הייסט: דערפאר וואס די זאגסט אזוי, וועל איך זאגען, פונקט דעם הייפוך...

די זעלבע פאליטיק ווערט שוין לאנג געשפיעלט ארום דער אידישער שול־פראגע אין קוויבעק. וועגען דער דאזיגער פראגע איז אונז שוין אויסגעקומען מער ווי איין מאל צו שרייבען. און יעדעס מאל, האבען מיר אנגעזוזען, אז כל־זמן, די אידען פון דער קוויבעקער פראווינץ, אדער בעסער געזאגט, פון מאנטרעאל, וועלען ניט זיין צווישען זיך פאראייניגט, וועלען זיי זעהר וועניג קאנען אויפטאן.

און דאס זעלבע האט אויך יעצט געזאגט דער קוויבעקער פרעמיער, צו דער אידישער דעלעגאציע, וועלכע איז געקומען פארלאנגען פון דער פראווינציעלער רעגיערונג, אז זי זאל העלפען די אידען שאפען איינעגע לערן־אנשטאלטען מיט א באזונדערען אידישען פענעל. דער פרעמיער האט דער דעלעגאציע דערקלערט, אז כדי עס זאל דערמעגליכט ווערען צו עטאבלירען א באזונדערען אידישען פענעל, מוזען אלע אידען פון דער קוויבעקער פראווינץ, פריער זיין, צווישען זיך פאראייניגט, אנדערש איז אונמעגליך צו ריידען וועגען עפעס אין דער דאזיגער ריכטונג.

קלארע ווערטער!

אבער האלט עס דען ביי אן איינגונג? אויף וויפיעל עס איז צו זעהן, איז עס נאך גאנץ חיים פון דעם. דערווייל האבען גאר די צוויי אידישע לעגיסלאטור־מיטגלידער, וועלכע פארטרעטען, אגב, דעם "יאהודים־שען" פליגעל, פארגעשלאגען א געזעץ־פראיעקט, אז א אידישע בילדונגס קאמיסיע זאל געשאפען ווערען, מיט'ן צוועק צו מיטארבייטען מיט דער פראטעסטאנטישער סקול־באארד. אויב אבער אזא מיטארבייט, וועט זיך ארויסווייזען צו זיין אונמעגליך — וועלען זיי דאן מסתמא געפינען אן אנדער פארשלאג, פון דעם זעלבען פארעזוזען כאראקטער.

אומטער אזעלכע אומשטענדען קאן דאריבער ניט זיין קיין רייד וועגען אן איינגונג, און אזוי לאנג ווי קיין איינגונג וועט ניט דערגרייכט ווערען, וועלען די אידען אין מאנטרעאל, ניט קאנען האפען צו באקומען דער רעגיערונגס מיטהילף צו שאפען באזונדערע אידישע שולען. פארקערט, די פראווינציעלע רעגיערונג פון קוויבעק, וועט זיין צופרידען, אויב עס וועט קיינמאל ניט קומען צו קיין איינגונג צווישען די אידישע פראקציעס, כדי זי זאל ניט דארפען האבען צו טאן מיט די באזונדערע אידישע שולען אין א אידישען פענעל.

די אידישע שול־פראגע איז נאך איצט פונקט אזוי קאמפליצירט, אזוי ווי זי איז געווען, אינ'ם אנהויב פון איר אנטשטעהונג. און זי וועט בלייבען קאמפליצירט, אזוי לאנג, ווי קיין אחדות וועט ניט דערגרייכט ווערען צווישען די אידישע פראקציעס. די "יאהודים"־עלעמענטען זענען נאך אלץ איינגע'עקש'ענט, טראץ דעם וואס זיי האבען שוין, ניט ווייניג זלגלים אריינגעכאפט פון זייערע פראטעסטאנטישע "פריצים". און אזוי אונך זענען איינגע'עקש'ענט די אידישע פאלקס־מאסען, וועלכע פאדערען באזונדערע אידישע שולען. א באזונדערען פענעל, און פולשטענדיגע אונ־אפהענגיגקייט פון די פראטעסטאנטישע בעלי־טובות.

שטרעבונג צו ווערען שנעל רייך ניט ארבייטענדיג

איז הויפט אורזאכע פאר פאר־ברעכערישקייט, זאגט אמא־ליגער געוואגטסטער באנדיט אין אמעריקע

אין דעם איצטיגען מאמענט, ווען פרעזידענט הואווער האט אוועקגעזעצט א ספעציעלע קאמיסיע צו שטודירען גע־זעצלאזיגקייט און פארברעכען אין לאנד; ווען כמעט יעדער איינער אין אמעריקע זוכט מיטלען און וועגען ווי אזוי אפצו־שטעלען די אימער וואקסענדע פארברע־כער כוואליעס אין לאנד — אין דיזען מאמענט איז דער "לערזישער" געפאלען אויף א זעלטענעם פלאן.

דער פלאן איז אפשר ניט קיין ארי־גינעלער, אבער א צייטליכער איז ער. דער "לערזישער" האט פשוט באשלאסען נאך־צוטאן דעם אידישען ווערטעל: פרעגט ניט דעם דאקטאר, פרעגט דעם חולה. ער האט פשוט באשלאסען צו ווענדען זיך צו איינעם פון אמעריקע'ס שרעקליכ־סטען און געוואגנסטען אמאליגען רויבער, באנידט און האלד־אפניק און פון איהם אויסגעפינען די אורזאכען וואס טרייבען מענשען צו רויב און פארברעכען.

איז דאס באמת אן איינפאל. און אין "לערזישער" געפינען מיר דעם ענט־פער וואס דער באנדיט האט געגעבען.

דער געוועזענער באנדיט פון וועל־כען מיר ריידען איז ניט קיין אנדערער ווי עמעט דאלטאן. אויב איהר אדער אייערע קינדער האבען אמאל געלייענט די ביילינע צעהן־סענטיגע נאוועלען, נא־וועלען אין וועלכע מען באשרייבט גע־וואגטע האלד־אפס און רויבערייען, איז ער דער נאמען זיכער. ער איז דאס דער הויפט העלד פון דיזע נאוועלען, אבער ניט בלויז א נאוועלען העלד איז ער. נאך ער איז טאקע אמאל געווען א העלד מיט וועלכען די היינטיגע אונטערוועלט הער־דען קאנען זיך אפילו ניט חלומ'ען צו פארגלייכען.

ער איז געווען א מיטגליעד און האט טאקע צוזאמען מיט זיינע צוויי ברידער, באב און גרעטע, אנגעפירט מיט דער באַ־רימטער דאלטאן גענג. געווען א צייט וואס בלויז דער נאמען פון דיזער גענג האט אנגעווארפען א טויט שרעק אין די גענענטען פון אקלאהאמא, אינדיען טערי־טאריע, טעקסעס, ניו מעקסיקא און קאנ־זעס. אט דיזער גענג האט אין איהר לע־בען דורכגעפירט אזוי פיעל רויבערייען, אזוי פיעל האלד־אפס אויף בענק און איי־זענבאנען, אז זיי האבען אליין פארגע־סען די צאל.

זייער אנגעריוכטער פארמעגען האט דערגרייכט אין די שווערע הונדערטער טויזענטער און אפילו אין די מיליאנען, ביז עס האט זיך זיי פארגלוסט, דעם 5־טען אלטאבער, 1892, דורכצופירען א האלד־אפ אויף צוויי בענק מיט איין מאל. דאס איז געווען אין דער שטעדטעל קאַ־פיוויל — אבער דאס איז געווען זייער לעעטער דזשאב. די בירגער פון שטעד־טעל זענען ארויס מיט געוועהר צו באַ־שיצען זעיערע בענק און אין דאמף זע־נען פיער פון די פינף באנדיטען מיט דער גענג דער'הרג'עט געוואָרען. פיער בור־נער זענען אויך געפאלען און נאך דריי זענען פאראוואונדעט געוואָרען.

בלויז עמעט דאלטאן, א דורכגעשאַ־סענער פון קוילען, איז געבליבען לע־בען. און יעצט, ווען ער איז שוין א גע־זעץ־ליבענדער בירגער און מאכט א לע־בען פון בויען הייזער אין האליוואוד, ניט ער א די פאלגענדע אורזאכען פאר פאר־ברעכערישקייט.

דאס לויפען נאך רייכטום, נאך געלט און ניט וועלען ארבייטען פאר דעם; דאס מקנא זיין דעם גביר אויף זיין געלט, אויף זיין שעהנער היים, אויף זיין לוקסוס, אויף זיין שטאט — פיהרט צו די שרעקליכסטע פארברעכענס.

מען האט אונז שלעכט געלערענט און שלעכט ערצויגען — זאגט ער, יערער אמעריקאנער קינד, און ניט נאר די קינ־קער, נאר אויך די ערוואקסענע זענען שטענדיג מקנא דעם גביר און טרייבען צו דערגרייכען זיין שטופע, צו ווערען ווי ער — און אויב מען קאן דאס ניט דער־גרייכען אויף אן ערלליכען אופן (זעלטען ווען איינעם געלינגט אויף אן ערהליכען אופן זיך שנעל גרויס ארויפצואַרבייטען) זוכט מען דאס צו דערגרייכען אויף אן אינגעזעצליכען אופן.

די צרה איז נאך אין אמעריקע וואס מיר האבען צופיעל געזעצען, צופיעל פארווערהרונג. עס זעהט אויס ווי יעדער איינער אין שטאדט, שטאאט אין לאנד, זוכט איבערצושטייגען דעם צווייטען מיט שאפען אלץ נייע געזעצען. און פאר בען נייע מענשען אום איהם דורכצופי־רען — ניט דאס א סך געלעגענהייטען פאר פארופעציע. פאר כאבאר און פאר־ברעכער פארמערען זיך. שוין דערפאר אליין וואס זיי ווייסען אז זיי וועלען קאַ־נען אונטערשמירען, ווען זיי וועלען אריינפאלען און וועלען ווייטער קאנען טרייבען זייערע דונקעלע געשעפטען.

פראהיבישאן, צום ביישפיעל, האט ניט פארקלענערט די צאל פארברעכער, פארקעהרט, זיי זענען נאך מעהר געווא־רען. און פשוט דערפאר וואס בוטלעענג, היידזשעקינג און רעקעטירינג באַצאַלט זיך. מענשען האבען דא געזעהן א גע־לעגענהייט צו מאכען שווערע געלט לייכט און גרינג און דערפאר טאקע וועט פראַ־היבישאן קיינמאל ניט אפגעשאפט ווערען, סיידען מען וועט פריהער ארויסנעמען די גרויסע פארדינסטען פון פראהיבישאן.

פארברעכען באצאלט זיך אבער ניט. איך ווייס דאס פון מיין איינענער ער־פארונג. דער פארברעכער האט א מיח וואס לויפט בלויז אין איין ריכטונג. זיין נעדאנק איז אז אזוי ווי איהם איז גע־לונגען דורכצופירען איין דזשאב, וועט ער זיך שוין אימער קאנען ארויסדרעהען. עס איז אבער ניט אמת. אמת איז סוף גנב לתליה.

דאס איז די מיינונג וועגען פאר־ברעכעריי פון איינעם וואס איז געווען אמעריקע'ס געוואגטסטער פארברעכער.

פאשיזם אין דייטשלאנד הויבט אויף דעם קאפ

פון י. האלענדער.

די אקציע פון הוגענבערג און איהר כונה.— דער קאמף צוויי־שען די פארטייען. — די ארבייטסלאזיגקייט וואקסט. — וואו ליגט דער אויסוועג?

אפילו דער גרעסטער אפטימיסט, וואס האט זיך כסדר געטרייסט מיט אלערליי בארוהיגענדע חלמות, אז דאס דעמאקראטישע דייטשלאנד האט נישט מעהר וואס מורא צו האבען פאר די אפע־נע און באהאלטענע שונאים, אויך ער איז עפעס אין דער לעצטער צייט באמא־לען געווארען פון א גאנענדיגער מעלאנ־כאליע. עפעס וואקעלט זיך דער באדען אונטער זיינע פיס, ס'שווינדעלט איהם פאר די אויגען און א מחנה פון שוואר־צע קראהען שטעקען ארויס זייערע בייזע צונגען פונקט אזוי ווי זיי וואלטען אליץ ארום זיך וועלען פארשלינגען.

דאס נאציאנאליסטישע פאלקס באַ־נהערען האט געשטארקט און ראדיקאלי־זירט די אנטי־רעפובליקאנישע אפאזי־ציע. במקום די דייטש נאציאנאלע, וועל־כע זענען פון תמיד אן געווען די הויפט ווארט־פירער פון רעאקציאנערען דייטש־לאנד, זענען איצט די נאך מעהר געפער־ליכע היטלעראַווצעס, די פאליטישע רע־דעל פירער און מאכט־האבער אין פעל־קישען לאגער. זיי האבען אויף א גע־לונגענעם אופן באנוצט דעם פאלקס באגעהרען אפמאך מיט דער הוגענבערג חברייא פאר דעם מיטעל צו פארטעהרען זייער אנהענגערשאפט. די לעצטע וואה־לען אין די פארשיערענע דייטשע נעגענ־דען האבען טאקע באוויזען, אז די היטלער פארטיי האט עראבערט די וועהלער מאסען פון די דייטש נאציאנאלע.

נישט בחנם איז עס איצט געקומען צו א שפאלטונג אין דער דייטש נאצי־אנאלער פארטיי. זיין הוגענבערג האט איבערגענומען די ממשלה אין זי פאר־וואנדעלט געווארען צו א מין פארזעהע־ניש, צו א דיקטאטור־קליינזעל, וואו יעדע פרייע מיינונג איז פארזעהרט. הוגענ־בורג האט די פארטיי פארפיהרט אויף זייטיגע וועגען, איהר אנגעהאנגען א פאליטישען שילד פון א ראדיקאלען פלאנ־טער, וועלכער האט געהאט־נעמען־בסדר־דיגע קאטאסטראפעס. ביז איצט זענען שוין די צוועלף פעהנסטע פאליטיקער ארויסגעטראטען פון רעד פארטיי. די צאל וועט זיך נאך פארמעהרען, ווייל עס זענען פאראן נאך א רייע דייטש־נאציי־אנאלע דעפוטאטען, וועלכע זעהען אין הוגענבערג'ס פארטיי פיהרערשאפט דאס גרעסטע אומגליק פאר'ן וואוקס פון דעם נאציאנאלען דייטשלאנד. די דעפוטאטען, וועלכע האבען פארלאזען זייער פארטיי געהערען אן פארשיערענע בערופס־שיכ־טען און זענען ביי זייערע וועהלער־מאַ־סען זעהר פאפולער.

פופצעהן דעפוטאטען קענען לויט דער רייכסטאג פארפאסונג בילדען א פראק־ציע און אזוי דערנאך שיקען פארטרע־טער אין די פארשיערענע קאמיסיעס.

אויב צו די צוועלף וועלען נאך צוקומען נאך דריי, אזוי וועלען מיר האבען צוויי דייטש־נאציאנאלע פארטייען. די נייע פארטיי וועט זיך פאליטיש אריינטירען אלס אזעלכע. וואס וועט זוכען א דער־נעהענטערונג צום רעפובליקאנישען שטאאט. די אלטע פארטיי מיט הוגענ־בורג אין איהר שפיץ דאנענען, וועט געהן צוזאמען מיט די נאציאנאל־סאציאליס־טען און אזוי ארום העלפען צו א דיפע־רענצירונג פון די פאליטישע כוחות...

די נאציאנאל סאציאליסטען קענען נאר איין מיטעל אין זייער קאמף ארום דער פאליטישער מאכט, און דאס איז — די געוואלד. אנדערע קאמפס מעטאדען זענען פאר זיי פאציפיסטישע פחדנות וואפען. טאמער באנוצען זיי זיך יא אמאל מיט דעמאקראטישע מיטלען, טוען זיי עס מיט דער כונה די דעמאקראטיע צו דיס־קרעדיטירען.

די דייטש־פאשיסטישע באוועגונג ווייסט נאנץ גענוי, אז ביי א קומענדיגען אנטשיידונגס־קאמף וועט זי זיך ניט אנשטויסען אויף קיין שום גענגערשאפט וועלען שוין די הינטער־קוליסען רעאק־ציאנערען דערפאר זארגען צו באנוצען די פאליציי אלס אן אבוועהר מיטעל גע־גען מלכותישע דעמאנסטראציעס פון קאַ־מוניסטישע "פאליציי־פיינדליכע" עלע־מענטען. עס איז גענוג — ווי למשל, אין יאהר 1924 אין אקסען — אז עטלי־כע פאבריקען זאלען אויף'ם העכסטען באַ־פעהל פון די פוטש מאכער צושליסען די טוירען און טויזענטער ארבייטער ברויט־לאָז מאכען... אזא סיטואציע פארשארפט די באציהונג צווישען פאליציי אין פאלק און דער פועל יוצא דערפון בלייבט דער נצחון פון דריטען צד — די פאשיס־טען...

דער ווירטשאפטליכער מצב אין דייטשלאנד איז זעהר נישט גוט. די צאל פון די ארבייטסלאזע האט זיך אין די לעצטע טעג פארמערט פון 939.000 אויף א פולען מיליאן. עס דראהט ממש א געפאהר פון א כסדר וואק־סענדיגע כראנישע ארבייטסלאזיגקייט. די ראציאנאליזירונג פון דער פראדוקציע און די איינפיהרונג פון פארבעסערטע מאשי־נען פארמינערט די צאל פון מענשליכע ארבייטס כחות.

די באקעמפונג פון דער ארבייטסלאַ־זיגקייט איז א ריין סאציאלער פראבלעם, וועלכעס קאן נאר געלייזט ווערען דורך א שכל'דיגער אינטערנאציאנאלער פאליי־טיק און דורך געזונטע אינערע פארהעל־טענישען. די רעפובליקאנישע פארטייען וואלטען גערן גענאנגען דעם דאזיגען וועג, האבען זיי דאך אבער אויף שריט און טריט א נאציאנאליסטישע געגנערשאפט, וועלכע פרעהט זיך מיט דער פאלקס־נויט ווי א הונגעריגער מיט א ביסען ברויט, ווארום וואס שלעכטער עס ווערט די ווירטשאפטס־לאגע, אלץ מעהר וואק־סען די אויסזיכטען אויף א מלחמה צווי־שען רעאקציע און דעמאקראטיע...

דייטשלאנד שטעהט פאר שווערע אויפגאבען. א שווערער נעבעל האט זיך אראפגעלאזט און א גרויסער טייל פון פאלק טאפט אין דער פינסטער. איז ניטא קיין אויסוועג פון אט דעם חשבון? האט די רעפובליק געזאגט איהר לעצט ווארט אין דער געשיכטע פון דייטשען פאלק?

פאראן אן אויסוועג: די רעפובלי־קאנער מוזען אריבער צום אפענעם אנ־גריף געגען די אלערליי שונאים. זיי מוזען אויסקעהרען מיט אן אייזענעם בעזעם אלעס, וואס עס איז פארווולקט און אפ־געראַרט.

איצט איז נאך אפשר צייט! נאך לענגער וואַרטען וועט זיין צו שפעט...

זיגמונד סעמיועל האט פרע־זענטירט א ביוסט פון אייזעק ניוטאן

מר. זיגמונד סעמיועלס, האט פרע־זענטירט דעם דעפארטמענט אף פיזיק, פון דעם טאראנטער אוניווערזיטעט מיט א ביוסט פון אייזעק ניוטאן.

אראבישע דעלעגאציע נעבאך

(פעליעטאן)
פון מ. אינדריטען.

לעזענדיג די טאג־טעגליכע באַ־ריכטען וועגען די טענות פון די אראַ־בער פאר דער אויספארשונגס קאמיסיע אין ארץ ישראל, פלעגט זיך מיר אפט וואונדערען וואו נעהמען די אראבער אזא חוצפה צו מאכען אונפארשעמטע באַ־הויפטונגען וועגען דעם אויפטהו פון אי־דען פאר ארץ ישראל? הונדערטע יאה־רען איז דאס לאנד געווען וויסט און חרוב, די איינוואוינער האבען געלעבט און געפיהרט זיך כמעט אויף א פרימי־טיווען שטייגער, פון אינדוסטריען אין קיין זכר ניט געווען, קאראנקהייטען, אי־נען געווען דארט לרוב, אלעס וואס מען האט געקענט דארט ערוואַרטען איז צו שטארבען פון הונגער, ביז מען וועט שטארבען אוי פאן אמת און אבגראבען ווערען אין דער הייליגער ערד צו פאר־ריינפאלען און וועלען ווייטער קאנען טרייבען זייערע דונקעלע געשעפטען.

פראהיבישאן, צום ביישפיעל, האט ניט פארקלענערט די צאל פארברעכער, פארקעהרט, זיי זענען נאך מעהר געווא־רען. און פשוט דערפאר וואס בוטלעענג, היידזשעקינג און רעקעטירינג באַצאַלט זיך. מענשען האבען דא געזעהן א גע־לעגענהייט צו מאכען שווערע געלט לייכט און גרינג און דערפאר טאקע וועט פראַ־היבישאן קיינמאל ניט אפגעשאפט ווערען, סיידען מען וועט פריהער ארויסנעמען די גרויסע פארדינסטען פון פראהיבישאן.

פארברעכען באצאלט זיך אבער ניט. איך ווייס דאס פון מיין איינענער ער־פארונג. דער פארברעכער האט א מיח וואס לויפט בלויז אין איין ריכטונג. זיין נעדאנק איז אז אזוי ווי איהם איז גע־לונגען דורכצופירען איין דזשאב, וועט ער זיך שוין אימער קאנען ארויסדרעהען. עס איז אבער ניט אמת. אמת איז סוף גנב לתליה.

דאס איז די מיינונג וועגען פאר־ברעכעריי פון איינעם וואס איז געווען אמעריקע'ס געוואגטסטער פארברעכער.

אזוי פיעל גוטע יאהרען זאל איך מיט איהר האבען אויסגעגעבען בלויז אויפיעל טויזענטער אידען, אויך האבען וויפיעל טויזענטער אידען האבען אויסגעגעבען בלויז אויף מאכען באנקעטען פאר דעלעגאציעס... אין יעדע שטאדט און שטעדטעל וואו נאר דעלע־גאציעס זענען געקומען, האט מען געפו־נען פאר א חוב גדול אלעס ערשטען צו דערלאנגען דער דעלעגאציע די שליסלען פון שטאדט... דאן האט מען געמאכט א באנקעט און אכאל צוויי און דריי באנקעטען, אידען זיינען געקומען זיך משמח זיין ביי שעהן געגרייטע טישען און האבען זיך זענענדיגט פון לאנגע ווען געגרעבט, דאס דעלעגאציעס העלפען ווי דער פראציאהריגער שניי און נאך וועגיגער...

היינט מאכט דאך דעלעגאציעס וואס זיינען געקומען צו אידען, וועלכע האַ־בען א טבע צו ליארעמען און שרייען אויף די העכסטע טענער, מאכט דאך, אז אין די דעלעגאציעס זיינען געווען מענ־שען מיט די סאמע אנגעזעהענסטע נע־מען, וואס מיר אידען פארמאגען, געקו־מען זיינען זיי מיט א שליחות וואס האט נעדארפט אויפטרייסלען יעדע אידישע אידישע הארץ און אוועקגעפאהרען צוריק אין מען אזוי אבל וחפוי ראש, טא וואס קענען ערוואַרטען אראבער, וואס וועלען אידישע שעהנען אראבער, וואס אלס „סטאק אין טרייד" פיהרען זיי פעק מיט ניט געשטיגענע און ניט געפלייגענע בבא מעשות. וועגען דעם גרויסען „אומ־גליק" וואס האט זיי געטראפען, אז אי־דיש בלוט און אידישע נעלט בויט, נעבאך מאכען זיינען זייער גאנצען לעבען געווען פארשקלאפט צו א קליינע גרופע עפענ־דיס און גוט־באזיצער, וועלכע האבען זיך געלאזט וואוויל־נעהן אין די איינראפייאי־שע הויפט־שטעדט אויף דעם חשבון פון זייערע פארשקלאפטע?

און אז זיי שיקען יא דעלעגאציעס, אז זיי ווילען דוקא אויסגעבען געלט אויף אזעלכע שתדלנות־ארבייט, ווייזט עס ניט מעהר און ניט ווייניגער, אז פאר־לויפיג האבען זיי גארניט געלערענט פון אידען...

נור צוריקגערעדט ווער האט דען פאר דעם געטראכט, אז די אראבער זע־נען געווארען קליינער? ווען זיי האַ־בען שכל וואלטען זיי דאך ניט געמאכט דעם בלוטיגען איבערפאל לעצטען אוי־גוסט... מענשען מיט שכל וואלטען דאן ניט געקומען מאַרדען שכנים, וואס האַ־בען זיי געבראכט אזוי פיעל גוטעס... די אראבער האבען אזוי פיעל שכל ווי די אמאליגע רוסישע פויערים וועלכע זיינען באפאלען און געטויטעט די דאקטוירים, וואס זיינען געקומען צו זיי אין די דערפער געבען זיי מעדיצינישע הילף אין דער צייט פון א כאלערע עפידעמיע...

ווי די זאך זאל ניט זיין, איז א רחמנות נעבאך אויף די אראבישע דע־לעגאציעס... אומזיסט באמיהען זיי זיך... און וואס איז אונז אידען נוגע, דארפען מיר זיך מכח דעלעגאציעס דאס הארץ ניט אפעסען. מיר ווייסען שוין וואס דע־לעגאציעס זיינען...